

ZE ZJAWISK WSPÓŁCZESNEGO
JĘZYKA CZESKIEGO

Milan HRDLIČKA
Praha

Jedu na Antarktidu

Užití primárních prepozic *do+G* a *na+Ak* ve významu lokálním dynamickém směrovém je pro jinojazyčné mluvčí v současné češtině velmi obtížné (viz blíže M. Hrdlička *Předložky ve výuce češtiny jako cizího jazyka*, Praha: Karolinum 2000). Ke značně složité situaci v určitých případech přispívá také nepřliš vyhraněné, resp. variantní užívání těchto původních předložek českými rodilými mluvčími.

Z výrazů, jejichž řečová distribuce je v současné běžné ústní komunikaci značně rozkolísaná, jsme vybrali dva lexémy, a sice *Antarktida* a *poušť*. Dotázali jsme se na dvou vysokoškolských pracovištích, konkrétně na pražské filozofické fakultě a na plzeňské pedagogické fakultě, českých oborových bohemistů (ankety se zúčastnilo na třicet respondentů, ve velké většině dívek), kterou z výše uvedených předložek by v tom kterém případě užili (vždy bylo nutné uvést pouze jednu alternativu).

Pokud jde o výpovědní hodnotu anketních odpovědí, lze konstatovat, že v podstatě nepřipadá v úvahu jak event. významnější role věkového faktoru (přesněji řečeno generačních rozdílů mezi dotázanými mluvčími), neboť se vesměs jednalo o mladé rodilé mluvčí ve věku kolem 20 let, tak ani relevantních vlivů regionální povahy. Zdůrazňujeme rovněž, že výsledky této průzkumné sondy rozhodně nepřeceňujeme, i když ono písemné dotazníkové šetření naplnilo naše empirické očekávání.

Situace v užití daných prepozic ve významu místním s lexémy *Antarktida* a *poušť* se, jak dokládá následující tabulka, jeví jako dosti nejednotná.

Výpověď	Počet mluvčích
<i>Jedu na Antarktidu.</i>	17
<i>Jedu do Antarktidy.</i>	10
<i>Jedu na poušť.</i>	17
<i>Jedu do pouště.</i>	10

Je tedy zřejmé, že je užití prepozice *na+Ak* frekventovanější, nicméně řečový výskyt předložky *do+G* není zanedbatelný. Četnější uplatnění prepozice *na+Ak* ve spojení se světadílem je možné vysvětlit skutečností, že je daný kontinent mluvčími chápán patrně spíše geograficky (tedy jako ostrov, srov. spojení typu *Jedu na Korsiku, na Sardinii, na Mallorku* aj.) než politicky – v případě ostatních světadílů se totiž jednotně užívá předložky *do+G* (*Jedu do Asie, do Afriky, do Jižní Ameriky* aj.).

Za velmi zajímavé pokládáme zjištění, že se výběr, resp. kombinace zmiňovaných předložek *do+G* a *na+Ak* u jednotlivých mluvčích poměrně značně lišil. Také tato skutečnost podle našeho soudu svědčí o značně nepřehledné situaci a o nepřliš vyhraněném uplatňování relevantních řečových faktorů. Odpovědi oborových bohemistů je z tohoto zorného úhlu možné rozdělit do dvou základních množin.

V první skupině (A) byly odpovědi „homogenní”, obsahovaly totiž vždy tutéž předložku. Ve skupině druhé (B), „heterogenní”, došlo k diferencovanému míšení obou zmiňovaných lokálních prepozic.

Ad A) Devět účastníků ankety použilo v obou případech pouze předložku *na+Ak* (což může souviset s jejím současným výrazně expanzivním charakterem), uvedli tedy *Jedu na Antarktidu. Jedu na poušť*. Pouze jediný rodilý mluvčí oproti tomu uvedl v obou spojeních toliko prepozici *do+G*: *Jedu do Antarktidy. Jedu do pouště*.

Ad B) Osm respondentů uvedlo kombinaci prepozic v poměru *na+Ak* – *do+G* (*Jedu na Antarktidu. – Jedu do pouště*.), devět bohemistek napsalo relaci opačnou, čili *do+G* – *na+Ak* (*Jedu do Antarktidy. – Jedu na poušť*.).

Podotýkáme, že volba prepozice ve spojení *Jedu na poušť/do pouště* může být do určité míry ovlivněna i možným různým chápáním prostoru mluvčím.

Je-li onen jedinec kupř. od nějaké/určité pouště daleko (uvažuje např. o dané cestě z Česka), nabízí se spíše užití předložky *na+Ak*, a to kvůli možnému naznačení (nekontaktního) směřování určitým směrem (srov. také spojení jako *Pojedu na hory/na tábor/na chatu* aj.). Naopak nachází-li se dotyčná osoba v blízkoti pouště (např. na jejím okraji), může se jako vhodná jevit prepozice *do+G*, neboť lze nastalou situaci nahlížet i jako na (kontaktní) směřování do určitého prostoru, jako proniknutí někam – srov. i analogické spojení *Vyrazíme na túru do hor* aj.

Malá poznámka na závěr. Přestože bylo posluchačům zřetelně sděleno, že mají spojit prepozici s každým z lexémů zvlášť, objevily se i tyto výpovědi: *Jedu z pouště do Antarktidy*. (1x); *Jedu z Antarktidy na poušť*. (1x); *Jedu na antarktickou poušť*. (1x) a dokonce i *Jedu na ledovou poušť jménem Antarktida*. (1x). Uvedené anketní odpovědi nebyly ve výsledcích zohledněny a ponecháváme je bez komentáře.